

מראי מקומות- חולין קל"א

היכא דאכל או הזיק מתנות כהונה דחייב מדין משתרשי, אלמא דהחויב הוא מכח מזיק מתנות כהונה [ולכאור' כוונתו, דאם מצד החיוב לעשר, הא כבר אינם בעולם, ואין שייך חיוב לעשר עליהם מצד מצות הפרשה, אע"כ דהחויב הוא מדין חיוב מזיק מתנות כהונה], דהיינו דמצד דין משתרשי, נחשב כאילו יש כאן תובעין, ויש לעי' בזה.

(ג) **שאני התם דקא משתרשי לי-** הק' תוס', א"כ כל אוכל מתנות כהונה נמי ליחייב מדין משתרשי, כיון דע"י מה שאכל המתנות כהונה אינו צריך לאכול דבר אחר, ואמאי פטור. ותי' דהי' יכול להתענות, וא"כ אין מוכח דנשתרש כלום. עוד תי' **הריטב"א** דהיכא דכלו קרנא אמרי' דפטור לגמרי, ומה דמחייב משום דמשתרש, היינו דין דרבנן דכל היכא דלא כלו קרנא, ומשתרש מחמת המתנות כהונה, חייב לעשר עוד. והר"ן (מד: בדפיו) כ' להוכיח דלא כדברי תוס', אלא דאפי' היכא דודאי משתרשי פטור במזיק מתנות כהונה, והוא תי' באו"א. דהיינו, דכל שנתכוין ליקח מתנות כהונה לעצמו, ועושה שינוי בהם, שוב אינו משלם אע"ג דקא משתרשי, שהרי הפקיע מצותו, וחייב ממון אין בהם. אבל היכא דאנסו בית המלך, אז כיון שלא הפקיע מצותו, ומשתרשי לי', עדיין מצותו עליו, דמה לי הן, מה לי דמיהן.

(ד) **ת"ש, אמר מכור לי בני מעי' וכו', לקח הימנו במשקל, נותנן לכהן וכו'-** פרש"י, הלוקח צריך ליתנן לכהן, שהרי הגזל אצלו וצריך להשיב, ואם מזיק מתנות כהונה פטור, אמאי צריך ליתנה לכהן, הרי גזל הוא אצלו ויפטור. והק' **בהערות להגרי"ש**, הרי כאן המתנה הוא בעין, וא"כ מה שייך כלל כל הנדון של מזיק מתנות כהונה, הרי החיוב הוא כדמעיקרא (ואף דהגמ' תי' כן, מה הי' הה"א). ע"ש מה שצידד לתרץ, ע"פ הא דמבואר בדעת הרמב"ם דשייך להפקיע המצוה אפי' אם המתנה בעין, וא"כ י"ל דגם כאן הי' שייך להפקיע המצוה ע"י שגזלו, וא"כ יהי' ראי' דמזיק מתנות כהונה חייב אע"פ שבטל מצות נתניה, וע"ז תי' הגמ' דכאן לא שייך הפקעת המצוה, ע"ש איך שביאר התי'.

(א) **חייב לעשר- פרש"י**, ממקום אחר. והק' **החזון איש** (שביעית ד', כ"ב), איך חלה עליהם המעשר על מה שהוא כבר ביד גוי, הרי אינם שלו, וכבר הם ביד הפטור. וכ' דאפשר שחכמים העמידו הפירות ברשותו, והוסיף דאם מדעת הנכרי נחא. עוד פי' (וכ"כ **הקה"י** [ל"ז, ג']) דמיירי שהפרישם קודם שנתן התבואה להגוי. ולפי"ז, קו' הגמ' הוא למה צריך להפריש מעשר מהם, הרי כמו דפטור לאחר ההיזק, ה"נ כאן יהא רשאי להניח להם לכתחלה. וע"ז משני דשאני הכא דקא משתרשי לי', ר"ל לכתחלה אינו רשאי להניח, כיון דפורע חובו משל הכהנים (אולם כ' דמבואר מתוס' דלא פי' כן תי' הגמ', וע"ע לקמן).

(ב) **שאני התם דקא משתרשי לי-** פרש"י, התם לאו בהוצאה בדיינין תנן בה, אלא חיובא בעלמא, כשאר חיובי מעשרות, וכו'. וע' **בקהלות יעקב** (ל"ז, ג') שכ' לפרש השו"ט של הגמ' לפי רש"י, דהמקשן סבר דכיון דלא פש גבי' ולא מידי, אין שייך לומר שיש עליו חיוב לתקן הכרי מצד מצות הפרשת מעשר, אע"כ מה שהוא חייב לעשר, היינו משום מזיק מתנות כהונה (וס"ל דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין, והוי כאילו הי' כבר תרומה בכרי זה, והוא הזיקו ע"י מה שנתנו לאנס). וע"ז תי' הגמ', דשאני התם דקא משתרשי לי', כלומר, דאע"ג דלא פש גבי' ולא מידי, מ"מ הא חייב מדין הפרשת תרו"מ, משום דמאחר שמשתרשי לי', הו"ל כאילו הוא משתמש בהן לצרכו, ולכן חייב הוא לתקנם מצד מצות עשר תעשר, אבל מצד מה שפורע חובו בשל חבירו, אין ראי' דמוציאין בדיינים [ולכאור' יש לעי', דהא אף בהק' כ' רש"י דצריך לעשר ממקום אחר, והו"ל כמוכר, ומשמע מזה דאי"ז מדין מזיק מתנות כהונה, אלא דכיון שיש לו תובעין, א"כ אין שייך להפקיע עצמו ממצות הפרשת תרו"מ במה שאין התבואה אצלו, כיון דנהנה מהם, וצ"ע בזה]. אולם כ' דמשמע מדברי **תוס'** דתי' הגמ' שאני התם דקא משתרשי לי' אינו חזרה מעיקר הנחת הגמ', דכאן מיירי בחיוב היזק מתנות כהונה, אלא דלעולם גדר החיוב כאן הוא דמוציאין בדיינין הממון גם בממון שאין לו תובעין. דהיינו, כיון דתוס' הק' דגם

ולקחו מוציאין מידו, ודבר שאין בו טובת הנאה לבעלים, לקחו אין מוציאין אותו מידו. וע' בקובץ שמועות (אות ס') דזהו אפי' למ"ד טוה"נ אינו ממון, אם תפס הכהן שלא מדעת בעלים מוציאין מידו. וביאר הקו"ש, דאף דאין להבעלים בו זכות ממון, מ"מ יש לו בהם עכ"פ קנין ע"מ להקנות, והיינו דצריך הוא להקנותו לכהן, ובלא הקנאתו אין הכהן יכול לקנותה, ואע"פ שאין לבעלים שום קנין ממון בו. אולם הים של שלמה (ח') כ' דמש"כ תוס' (והר"ן כן), היינו רק אם טוה"נ ממון, אבל למ"ד טוה"נ אינה ממון, אז אם תפסו כהן אין מוציאין מידו (וע"ע במנחת חינוך רט"ז, ג', בענין זה).

(ט) ומאי ניהו, מעשר ראשון, מעשר ראשון דלוי הוא, וכו' - ע' בביאור הגר"א (יו"ד של"א, קט"ז), שהבין דקו' הגמ' הוא רק אהא דמלוי לכהן מוציאין, אבל מהא דמכהן לכהן אין מוציאין לא הי' ק', ומכאן ראי' להא דפסק השו"ע (שם, ס"ט) דאין כהנים צריכין ליתן מעשר ראשון ללוויים, וע' בשחיטת חולין דהעיר דאולי הי' ניהא רק מה שאין מוציאין מכהן ליתן לכהן אחר, אבל שפיר מוציאין מכהן ליתן ללוי, וצ"ע.

(י) לבתר דקנסניהו עזרא - ע' בריטב"א דביאר דמח' ראב"ע ור"ע הוא אפי' קודם שקנסניהו עזרא, דראב"ע ס"ל דאף מן התורה יכולים ליתן מעשר ראשון לכהנים, ור"ע ס"ל ללוויים דוקא. ולאחר שקנסו, ס"ל לראב"ע דצריך ליתן לכהן דוקא, ומשמע דלר"ע יכול ליתן בין לכהן ובין ללוי (והביא שיש מי שפי' שכל המח' הוא לאחר שקנסו). ובהמשך כ' הריטב"א עוד צד בדעת ר"ע, אולי י"ל דלא קנסו כלל, דא"א לקנוס שיהי' יכול ליתנם לכהנים, לפי שא"כ לא יצא ידי נתינה מן התורה. אבל בהריטב"א ביבמות (פו:) כ' דלפי ר"ע קנסו שיתנו המעשר ראשון או לכהנים או ללוויים. והק' שם, איך באמת יצאו ידי נתינה, ותי' דכיון דממונא הוא, הפקר ב"ד הפקר, ואפקוה רבנן למעשר מן הלוויים ואוקמיניהו ברשות כהנים, ועשאוהו שלוחים של לויים.

(ה) וספר תורה - כ' רש"י דלבו מגמגם בזה, דהא כבר כ' בהמה טמאה לוקח בהן, דג"כ אינו לאכילה, ומה נתוסף בס"ת. וכ' הלב ארי' דהי' לכאור' שייך לחלק, דבשלמא הבהמה טמאה, יכול לעשות ממנו אוכל, דיכול לחרוש בה, או למוכרה לקנות בה אוכל, אבל ס"ת לא יבא לידי אוכל כלל. אבל כ' דרש"י לא הי' ניה"ל בזה, דס"ל דכל הה"א הי' דהכהן יהי' יכול לעשות עם מה שקונה רק אכילה ושתי', וא"כ, כיון דכבר תני בהמה טמאה, שאין גופו לאכילה, תו אין צריך לומר גם ס"ת. והביא מתלמיד הרמב"ן שהביא בשמו דס"ד דס"ת גרע, משום דאין גופו ממון, ואינו עומד אלא לראי' שבו, דהוי מילי בעלמא, קמ"ל.

(ו) ההוא ליואה דהוה חטף מתנתא וכו' - פרש"י, כשהיו התינוקות מוליכין הזרוע והלחיים והקבה לכהן, חוטפם מידיהם. ופי' החתם סופר, דמה דנקט רש"י ציור זה, היינו משום דאם שלחם ביד גדולים, א"כ כבר זכו בשביל הכהנים, ושב מי שחוטפם הו"ל גזלן גמור. וא"כ הוי חוטפם מיד הבעלים עצמן, אז ג"כ יהי' גזלן גמור, לפי שגזל הטובת הנאה שלו. וע"כ פרש"י דמיירי דנתנם לקטנים, דאין להם זכיי', וגם אין עוד טוה"נ לבעלים, שהרי כבר נתנם להקטנים, וגם הרי אבידה מדעת היא במה שנתנם לקטנים, וגזילה מקטנים עצמן אינו אלא מדרבנן, ובטוה"נ י"ל דלא גזרו.

(ז) לא מסתיי' דלא שקלי' מיני', אלא מיחטף נמי חטיף - פרש"י, לא די דכשהוא שוחט בהמת עצמו איננו נוטלין מיני' מתנות. וע' בחתם סופר שהביא דדעת הב"ח הוא דהיכא דכבר תפסו הלוי, לא שקלינן מיני', וכ' שכן הוא דעת הבה"ג. אבל כ' דהש"ך דאפי' אם אינו עם, אבל ודאי אינו כהן, ולכן פשוט דנוטלין ממנו, ודלא כדעת הב"ח (וע' מה שהביא מרש"י בשבת (נו).) דבני שמואל נטלו מתנות, ומסתמא לא גזלו מה שלא הי' להם שום טענה, אלא מסתמא נטלוהו מספק, וא"כ מוכח דאין רחוק כ"כ מסברא לומר כן.

(ח) יש בו טובת הנאה לבעלים - כ' תוס' דנראה דדבר שיש בו טוה"נ לבעלים, אפי' בא ועני